

BAHORGU MUDDATDA EKILGAN SABZAVOT EKINI OSH LAVLAGIDAN SO'NG TAKRORIY EKILGAN G'O'ZANING BARG YUZASIGA TA'SIRI.

T.A.Qoraboyev Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universiteti
Agronomiya, seleksiya va urug'chilik kafedrası II-kurs tayanch doktoranti

turgun.qoraboyev88@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0007-2066-193X>

ANNOTATSIYA Bahorgi muddatda ekilgan sabzavot ekinlaridan so'ng takroriy g'o'za yetishtirish texnologiyasi o'rganish. Surxondaryo viloyatining mexanik tarkibi engil bo'lgan cho'l qumoq tuproqlari sharoitida bahorgi muddatda ekilgan sabzavot ekinlaridan so'ng takroriy g'o'za yetishtirish texnologiyasini ilk bor g'o'zaning o'sishi, rivojlanishi va hosildorligi va uning sifatiga ta'sirini aniqlash hamda yetishtirish agrotexnologiyasini ishlab chiqish bo'yicha ilmiy tadqiqotlar olib borish dolzarb hisoblanadi.

АННОТАЦИЯ Изучение технологии повторной обработки хлопка после весеннего посева овощных культур. Первые рассмотрены технологии повторного возделывания хлопчатника после посева овощных культур в весенний период в условиях пустынных песчаных почв с легким механическим составом Сурхандарьинской области, влияние на рост, развитие и продуктивность хлопчатника и его качество. Необходимо срочно провести научные исследования по разработке и развитию агротехнологий.

ABSTRACT Studying the technology of repeated cotton cultivation after vegetable crops planted in spring. For the first time, the technology of repeated cotton cultivation after vegetable crops planted in the spring period in the conditions of desert sand soils with a light mechanical composition of the Surkhondarya region, the effect on the growth, development and productivity of cotton and its quality it is urgent to carry out scientific research on identification and development of agrotechnology.

KALIT SO'ZLAR Sabzavot, bahorgi, takroriy, g'o'za, barg, osh lavlagi, variant.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА Овощной, весенний, повторный, хлопчатник, лист, свекла, вариант.

KEY WORDS Vegetable, spring, repeated, cotton, leaf, beetroot, option.

KIRISH

Dunyo bo'yicha oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash maqsadida sug'oriladigan yerlardan samarali foydalanishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Respublikamizning janubiy mintaqalarida ya'ni Surxondaryo viloyatida ingichka tolali g'o'za, osh lavlagi,

redeska, ko‘kat mahsulotlari, karam turlari, piyoz navlarini ketma-ket ekib, yuqori hosil yetishtirish agrotadbirlari tizimini yanada takomillashtirish dolzarb bo‘lib hisoblanadi. Shu maqsadlardan kelib chiqib ekinlarning turini va navlarini to‘g‘ri tanlash orqali yuqori sifatli va qo‘shimcha hosil olish va yerlardan samarali foydalanish muhim ahamiyatga ega.

Hozirgi kunda mamlakatimiz qishloq xo‘jaligini yanada rivojlantirish va iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirishda mavjud yer, suv va tabiiy resurslardan tejamli, oqilona va samarali foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, jahon andozalari talabiga to‘liq javob beradigan yuqori sifatli, raqobatbardosh qishloq xo‘jaligi mahsulotlari yetishtirishga erishishda, ayniqsa, paxtachilik hamda sabzavotchilik sohalarida alohida o‘rin egallaydi.

Mamlakatimizda yerlardan foydalanish samaradorligini oshirish, qishloq xo‘jalik mahsulotlar xajmini ko‘paytirish, aholini oziq ovqat mahsulotlari bilan to‘la ta‘minlash, tuproq unumdorligini saqlash, oshirish va o‘gitlarga bo‘lgan extiyijini to‘g‘ri ta‘minlash maqsadida erta bahorda ekilgan osh lavlagidan so‘ng g‘o‘zani takroriy muddatlarda yetishtirish texnologiyasini o‘rganish maqsadga muvofiqdir.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

X.D.Chorieva va boshqalarning izlanishlariga ko‘ra, Termiz-202 g‘o‘za navini barg sathi nisbatan kamroq va barg yaproqlari yupqa bo‘lganligi uchun boshqa g‘o‘za navlariga nisbatan defoliantlar sarfi 15-20% kam bo‘lishi aniqlangan.[1]

F.J.Teshaev esa o‘zining tadqiqotlarida, defoliatsiya samaradorligi g‘o‘za barg sathiga bog‘liqligini, barg sathi esa g‘o‘zani oziqlantirish tartiblariga bevosita bog‘liq bo‘lib, o‘git me‘yorlari 150 kg/ga dan 250 kg/ga gacha oshirilganda Buxoro-102 g‘o‘za navining barg sathi gektariga 65558,0 m²/ga gacha oshganligini aniqlagan.[2]

A.A.Kodirovning tadqiqotlarida 2018-2020-yillarda dala tajribalaridan olingan ma‘lumotlarga qaraganda, ingichka tolali Termiz-202 g‘o‘za navining barg sathi yuzasi shonalash davriga kelib, tadqiqot yillariga mos holda o‘rtacha bir o‘simlikda 438,3-456,7-466,4 sm² ni, gektar hisobiga esa 5630,0-5968,1- 6156,5 m² ni tashkil etgan bo‘lsa, gullash-hosil tugish davrida ushbu 65 ko‘rsatkich bir g‘o‘za o‘simligida 2120,4-2090,3-2030,2 sm² ni, gektariga 27236,5-27315,6-26798,6 m²/ga ni tashkil etganligi aniqlagan.[3]

NATIJARLAR

Ingichka tolali g‘o‘zaning barg yuzasi

Tajribada bahorgi muddatda ekilgan sabzavotlardan so‘ng g‘o‘zani takroriy ekishda g‘o‘zaning rivojlanish davrlarida barg yuzasi va bitta bargning vazniga ta‘siri o‘rganildi.

G‘o‘za bargining shakllanishi va yuzasi tahlil qilinganda rivojlanish davrlari davomida barg soni, massasi, yuzasi va bitta barg vazni ortib borishi sabzavot ekinlarini turli xil o‘g‘itlash me‘yoridan so‘ng takroriy g‘o‘zaning ushbu ko‘rsatkichlarga ijobiy ta‘sir etishi qonuniyatlari aniqlandi.

1-variantda osh lavlagini N-150, P-150, K-75 da o‘g‘itlash me‘yoridan so‘ng takroriy ekilgan g‘o‘zaning shonalash davrida bir tup g‘o‘zaning **barg yuzasi** 192,4 sm², gullash davrida 2276,3 sm², hosil tugish davrida 3017,9 sm² ni tashkil qildi.

2-variantda osh lavlagini N-175, P-175, K-90 da o‘g‘itlash me‘yoridan so‘ng takroriy g‘o‘zaning shonalash davrida bir tup g‘o‘zaning barg yuzasi 232,5 sm², gullash davrida 2414,1 sm² ni, hosil tugish davrida 3335,4 sm² ni tashkil qildi. 1-variantga nisbatan shonalash davrida 40,1 sm², gullash davrida 137,8 sm², hosil tugish davrida 3017,5 sm² ko‘proq bo‘lganligi kuzatildi.

O‘simlik barg yuzasi bevosita **barglar soniga** ham bog‘liq bo‘ladi. Shu sababdan tadqiqotlarda bir tup g‘o‘zadagi barglar soni va unga ta‘siri bo‘yicha olingan ma‘lumotlar ko‘rsatishicha, osh lavlagini N-150, P-150, K-75 da o‘g‘itlash **1-variantimizdan so‘ng** takroriy ekilgan g‘o‘zaning bir o‘simlikdagi barglar soni shonalash davrida nazoratda 8,6 dona, gullash davrida nazoratda 21,4 dona, hosil tugish davrida 25,2 donani tashkil qildi. Osh lavlagini N-175, P-175, K-90 da o‘g‘itlash **2-variantimizdan so‘ng** takroriy ekilgan g‘o‘zaning bir o‘simlikdagi barglar soni shonalash davrida nazoratda 10,5 dona, gullash davrida nazoratda 26,1 dona, hosil tugish davrida 30,7 donani tashkil qildi. 1-variantga nisbatan shonalash davrida 1,9 dona, gullash davrida 4,7 dona, hosil tugish davrida 5,5 donaga ko‘proq bo‘lganligi kuzatildi.

1-jadval

№	Sabzavot ekinlari turlari	Bahorgi muddatda ochiq dalaga ekilgan sabzavotlarda mineral o‘g‘it me‘yorlari kg/ga			Takroriy ekin g‘o‘za navi	shonalash			
						Bir tup g‘o‘zaning barg yuzasi, sm ²	Bir tup g‘o‘zadagi barglar soni, dona	Bir tup g‘o‘zadagi barg og‘irligi, g (nam holda)	Bir barg vazni, g
		N	P	K					
1	Osh lavlagi	150	150	75	Termiz 202	192,4	8,6	6,9	0,8
2		175	175	90		232,5	10,5	10,2	1,0

2-jadval

№	Sabzavot ekinlari turlari	Bahorgi muddatda ochiq dalaga ekilgan sabzavotlarda mineral o'g'it me'yorlari kg/ga			Takroriy ekin g'o'za navi	gullash			
						Bir tup g'o'zaning barg yuzasi, sm ²	Bir tup g'o'zadagi barglar soni, dona	Bir tup g'o'zadagi barg og'irligi, g (nam holda)	Bir barg vazni, g
		N	P	K					
1	Osh lavlagi	150	150	75	Termiz 202	2276,3	21,4	27,4	1,3
2		175	175	90		2414,1	26,1	40,8	1,6

3-jadval

№	Sabzavot ekinlari turlari	Bahorgi muddatda ochiq dalaga ekilgan sabzavotlarda mineral o'g'it me'yorlari kg/ga			Takroriy ekin g'o'za navi	Hosil tugish			
						Bir tup g'o'zaning barg yuzasi, sm ²	Bir tup g'o'zadagi barglar soni, dona	Bir tup g'o'zadagi barg og'irligi, g (nam holda)	Bir barg vazni, g
		N	P	K					
1	Osh lavlagi	150	150	75	Termiz 202	3017,9	25,2	37,8	1,5
2		175	175	90		3335,4	30,7	56,3	1,8

XULOSA

Izlanishlarining natijalariga ko'ra, bahorgi muddatda ekilgan sabzavot ekini, osh lavlagini turli oziqlantirish me'yorlarda yetishtirilgandan so'ng takroriy g'o'zaning barg yuzasi, barg soni va bargning vazniga turlicha ta'sir etadi, degan xulosaga kelgan.

Bahorgi muddatda ekilgan sabzavot ekini osh lavlagini turli oziqlantirish me'yorlarda yetishtirilgandan so'ng takroriy g'o'zaning barg yuzasini tadqiqod natijasida hulosa qilib 2-variantdagi osh lavlagini N-175, P-175, K-90 da o'gitlashdan keyin go'zani takroriy ekish yaxshiroq samara berishini ko'rishimiz mumkin.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Chorieva X. va boshqalar. G'o'zaning Termiz-202 navidan har qanday obhavo sharoitlarida mo'l paxta hosili va sifatli tola yetishtirish agrotexnikasi bo'yicha tavsiyalar. Termiz-2010. B. 23.
2. Teshaev F.J. O'g'it me'yorlarining defoliatsiya samaradorligiga ta'siri Dehqonchilik tizimida ziraotlardan mo'l hosil yetishtirishning manba va suv tejoychi texnologiyalari. Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya ma'ruzalari to'plami. Toshkent, 2010. -B. 223-228.

3. KodirovA.A. “Surxondaryo viloyati sharoitida ingichka tolali Termiz-202 g‘o‘za navida defoliatsiya samaradorligini aniqlash” // dissertatsiyasi. (PhD) Toshketn-2022. B. 64-65.